

Miklós Béla vezérezredes rövid életrajza szerepel a kötetben (16. o. lábjegyzet), a hadosztály parancsnokságát 1944. október 16-tól 1945. május 9-ig betöltő Horváth Győző vezérőrnagy esetében (222. o.) csak egy hivatkozás látható Szakály Sándor *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945* című kötetére. Egyes neveknél, például dr. Bíró István esetében (52. o.), vagy Hans von Greiffenberg tábornok (83. o.) a rövid életrajz után nem szerepel hivatkozás.

Néhány kisebb hiányosság figyelhető meg a földrajzi nevek esetében: a könnyebb „tájékoztató” érdekében véleményem szerint jobb lett volna a mai Szlovákia és Románia területén található települések szlovák/román nevét, az ukrainai városok és községek esetében pedig a cirill átíratot is feltüntetni. Tovább emelte volna a kötet színvonalát néhány áttekintő térkép, amelyek – lévén az alakulat hónapokon át folytatott mozgóharcot – megkönnyíthették volna a seregetest „nyomon követését”.

A könyv 227. oldalán Basa Géza huszár zászlós visszaemlékezésére hivatkozva írja a szerző, hogy a hadosztály kötelékébe tartozó 27. felderítőosztály és a 70. gyalogezred részei 1944. október 29-én Kótaj és Devecser térségében folytatott harcokat. Berekméri lábjegyzetben jelzi, hogy a Devecser név téves, és Derecskét adja meg pontos helyszínként, ugyanakkor a légvonalban 72 kilométeres Kótaj–Derecske távolság, és Derecske elhelyezkedése (az ekkor már szovjet kézen lévő Debrecenről is délre) miatt véleményem szerint az említett alakulatok Kótaj és Devecser térségében kerültek bevetésre. A két település távolsága 17,5 kilométer légvonalban. Devecser mellett szól még az is, hogy Kótajjal együtt Nyíregyházától északkeletre található; ebben a térségben gyülekeztek október utolsó hetében a IX. hadtest (amelyhez a 27. hadosztály is tartozott) csapatai, amelyek közül több is részt vett a Nyíregyháza visszavételére 26-án megindított hadműveletben.

Összességében megállapítható, hogy Berekméri Árpád Róbert kötete igen alapos, hiánypótló munka, amely a benne szereplő sok adat, visszaemlékezés és olvasmányos stílusa miatt nem csak a szakmai közönség érdeklődésére tarthat számot. Mintájául szolgálhat a későbbiekben megjelenő ezred- és hadosztálytörténeteknek.

György Sándor

RÜDIGER W. A. FRANZ

KAMPAUFTRAG – BEWÄHRUNG, BAND 2

Das SS-Fallschirmjäger Bataillon 500/600 und die Kämpfe im Baltikum

(Nation & Wissen Verlag, Riesa, 2014. 438 o. ISBN: 978-3944-580036)

Rüdiger W. A. Franz, egykori Bundeswehr ejtőernyős sorban a második könyve az 500/600. SS-ejtőernyős zászlóalj Baltikumban megvívott harcait mutatja be. A zászlóalj létrehozásának előzményéről, az ejtőernyős kiképzésről és felszerelésről a szerző előző könyvéből kapunk információkat, a mostani a munka a harcselekményekre koncentrál. Két fejezetből áll a könyv: a Drvarból Laibachba (Ljubljána) történő áthelyezést, valamint a rövid gotenhafeni tartózkodás után a Baltikum térségében lefolytatott harcok történetét ismerheti meg az olvasó.

A súlyos veszteségekkel járó drvari bevetés (a parancsnok, Kurt Rybka Hauptsturmführer, majd helyettese Otto Mertely Obersturmführer is megsebesült) után Laibachba helyezték át a zászlóaljat. A parancsnok 1944. június 20-ától Siegfried Milius Hauptsturmführer lett. Laibachba mintegy 100 fő érkezett, főként kórházból felgyógyultak. 1944. június 26-án érkezett meg a Gotenhafenbe (Gdynia) történő áthelyezésről szóló parancs. A zászlóalj Laibachot 15 tiszttel, 81 altiszttel és 196 rendfokozat nélküli lövésszel hagyta el, majd három nap múlva érkezett vasúton célállomásába, Gotenhafenbe.

Finnország kilépése esetén Hitler utasítása szerint el kellett foglalni az Aaland-szigeteket, melyben szerepet kaptak volna az SS-ejtőernyős zászlóalj katonái is. A vállalkozásra, mely a „Fenyő” (Tanne) fedőnevet kapta, végül nem került sor. A zászlóaljat Gotenhafenből az Észak Hadsergecsoport térségébe, majd július 5-én Wesenbergbe (Rakvere) szállították vasúton. Alig érkeztek meg az ejtőernyősök Wesenbergbe, és még nem töltötték fel a soraikat teljesen, a katasztrófális front helyzet

miatt július 10-én repülőgéppel átszállították Kauenbe (Kowno) a zászlóalj, ahol a 6. páncélos hadosztály alárendeltségébe került és a „Grossdeutschland” páncélosezred I. zászlóaljának gyalog-sági támogatását látta el.

Wilnát (Vilniust) Hitler „megerődített helynek” kiáltotta ki, hogy a szovjet csapatok támadásának lendületét megtörje. Parancsba adta, hogy Rainer Stahel, a Luftwaffe altábornagya, a város újonnan kinevezett parancsnoka a végsőkig tartson ki. A várost a támadó erők 1944. július 9-én zárták körbe. A kétségbeesett ellenállás a védők július 12-ei kitöréséhez vezetett, amit Hitler végül jóváhagyott; a város másnap, július 13-án esett el. A kitörés után a remélt 3000 főnél jóval kevesebb létszámú erő érte el a német vonalakat.

Időközben a szovjet erők Darsunikisnél átkeltek a Memel folyón (Njemen) és hídfőt építettek ki. Az SS- ejtőernyős zászlóaljat azonnal veszélyeztetett térségbe irányították, majd július 15-től a „von Rotkirch” hadtestcsoport alárendeltségében veszteségterhes harcokat vívott. A 3. páncélos hadsereg július 19-ei jelentése szerint az ejtőernyős zászlóalj szenvedte el a legnagyobb veszteséget; összesen 220 főnyi harcos létszámmal rendelkezett.

Július 29-én az SS-ejtőernyős zászlóaljnak bekerítésből kellett kitörnie; ez Milius Hauptsturmführer vezetésével sikerült. Hasonló sorson osztozott a 21. ejtőernyős utászrezd I. zászlóalja is. Girininkainál, nehézfegyverzet támogatása nélkül, csupán páncéltörő közelharceszközökkel kellett felvenniük a harcot a számbelileg fölényben lévő, páncélosok és tüzérség támogatásával megindított szovjet gyalogság rohamaival. Augusztus 1-jén kapta meg az SS-ejtőernyős zászlóalj a Sakiaiba (Schakenbe) való áttelepülés parancsát; a zászlóalj ekkor már kevesebb, mint 100 főre olvadt le. 1944. augusztus 5-én a 3. páncélos hadsereg jelentése szerint – amit a Közép Hadseregcsoport Főparancsnokságának továbbított – az alárendelt ejtőernyős csapatok harcértéke a következő volt: 16. ejtőernyős ezred; I. zászlóalj – 328 fő, II. zászlóalj – 173 fő, III. zászlóalj – 276 fő, 21. ejtőernyős utászrezd: I. zászlóalj – 279 fő, 500. SS-ejtőernyős zászlóalj: körülbelül 25 fő plusz 100 fő utánpótlás.

Tűzoltó szerepkörben – Vidkule–Raseinen térségében – újabb harcok vártak az SS-ejtőernyősökre. Augusztus 19-én kapta a parancsot a 212. gyaloghadosztály, hogy az 500. SS-ejtőernyős zászlóaljat Varnenai térségében gyülekeztesse. A zászlóaljat augusztus 20-án kora reggel Wirballenbe szállították, ahol a XXVI. hadtest alárendeltségébe került. Ezzel fejezi be a szerző a különböző hadinaplók kivonatolását, ugyanis – ahogy írja – a további bejegyzések nem vonatkoznak közvetlenül az SS-ejtőernyős zászlóaljra. (Érdemes megemlíteni, hogy Rolf Michaelis szintén feldolgozta az 500/600. SS-ejtőernyős zászlóalj történetét, azonban mindössze 116 oldalon tette, képekkel, térképekkel és forrásokkal együttvéve.)

Rüdiger W. A. Franz könyve formátumában és terjedelmében is jelentősen eltér az első kötettől. A Pour le Mérite kiadó gondozásában, 2009-ben megjelent könyv 318 oldalnyi, A/4 méretű, a fényképek a tördelt szövegek közé lettek beillesztve. A mostani kötet védőborítót kapott, és 438 oldalnyi terjedelmű, A/4 méretű „monstrum” lett. A fényképek itt nem alkotják a szöveg szerves részét, hanem két nagyobb részben található a szövegek után. Mérete nagy, védőborítója sérülékeny, nehéz forgatni, olvasni, ugyanis a szövegrész csak 127 oldal, míg a képek 282 (!) oldalt tesznek ki.

Első pillantásra tehát képeskönyvnek tűnhet a kiadvány. A képekkel kapcsolatban az a homályos gyanú körvonalazódik, hogy azok bizonyos hányada már szerepelt más kiadványokban. A zavart az jelenti, hogy a korábbi irodalom más hadszínteret, illetve alakulatot adn meg forrásként. A Bundesarchiv fotógyűjteménye szerint például a felhasznált képek egy része Olaszországban (a 27. oldal alsó kép, 226. oldal, alsó képe, 242. oldal, alsó képe, 253. oldal, alsó kép, 285. oldal mindkét képe, 346. oldal felső képe, 411. oldal alsó képe), valamint Normandiában (26. oldal, felső kép, 226. oldal felső képe, 267. oldal két képe, 276. oldal, alsó kép, 277. oldal, 281. oldal, felső kép, 284. oldal, alsó kép, 286. oldal, alsó kép, 346. oldal alsó képe, 347. oldal, felső kép, 353. oldal, felső kép, 394. oldal, alsó kép) készült.

A 406-407. oldalakon, valamint a 408. oldal felső képén látható tüzérségi eszközök méretük alapján 10,5 cm-es hátrasiklás nélküli lövegeknek tűnnek. A szerző ugyanakkor maga hivatkozott előző könyvében arra, hogy a zászlóaljat 7,5 cm-es hátrasiklás nélküli lövegekkel szerelték fel.

A Wilna térségében 1944. július 6–14. között kialakult helyzetet a szerző fontosnak tarthatja, ugyanis a 3. Páncélos Hadsereg Főparancsnokság Ic (ellenséges helyzet) eredeti jelentéseiről

(293–316. o.), valamint a korabeli térképekről készített képek (317–327. o.) helyet kaptak a többi felvétel között.

A könyv elsődleges forrásait hadinaplók alkotják (XV. Hegyi Hadtest, 3. Páncélos Hadsereg Főparancsnokság, Közép Hadseregcsoport, IX. Hadtest, 4. Hadsereg Főparancsnokság, 6. páncélos hadosztály), kiegészítve az egykori harcokban résztvevők visszaemlékezéseivel (Siegfried Milius, zászlóaljparancsnok, egykori SS-ejtőernyősök, mint Leo Schaap, Werner Schrödl, Karl Pichler, vagy más alakulatok katonáinak írásai, mint Hermann Tietz, a 240. tüzérezred II. osztály századosa, Hans-Hartmut von Brockhusen a „Grosdeutschland” páncélosezred I. osztályának szárnysegédje és Gerhard Ramm, a „von Werthern” páncélgránátos-dandárból). A Luftwaffe és a Waffen-SS ejtőernyőseinek visszaemlékezésein erőteljesen érezhető a keserűség. Az ejtőernyősöket, legyenek akár a német légierő, vagy a Waffen-SS tagjai, nehézfegyverzet nélkül, elégtelen mennyiségű kézi páncéltörő fegyverrel ellátva, szinte „feláldozták” a szovjet páncélos erők előretörésének fékezésére. Irreális volt egy-két zászlóaljtól várni, hogy tartóztasson fel páncélos zászlóaljakat.

A könyvet a felhasznált források és irodalom felsorolása zárja, melyben a szakírók mellett Jozsif Sztálin, Pietro Badoglio és Ilja Ehrenburg munkája is helyet kapott. Az események kronológiai összegzése után a szerző felhívja az olvasó figyelmét arra, hogy a zászlóalj háború végéig vívott harcai két további kötetben fognak megjelenni.

Reszei Zsolt

BENE KRISZTIÁN

A FRANCIA ANTIBOLSEVIK LÉGIÓ A KELETI HADSZÍNTÉREN

(Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest–Pécs, 2013. 320 o. ISBN: 978-963-08-7592-9)

A hazai történetírásban és különösen a hadtörténetírásban nagyon ritka, hogy olyan alap kutatásra épülő publikáció jelenjen meg magyar szerző tollából, amelynek témája csak igen áttekenesen kapcsolódik Magyarország történetéhez. Bene Krisztián könyve a keleti hadszíntéren egyike a kevés üdítő kivételnek. A Pécsi Tudományegyetem francia tanszékének vezetője több éves kutatómunkája eredményeként egy több mint 300 oldalas kötetben mutatta be Franciaország múltjának egy kevésbé ismert fejezetét, a németek oldalán 1941-től a keleti fronton harcoló francia csapatok történetét. A mű jól illeszkedik a francia történetírásban az elmúlt években egyre nagyobb hangsúlyt kapó kutatási irányba, amely igyekszik feltárni a Vichy-rendszer működését és tágabb értelemben véve a tengelyhatalmakkal való együttműködés különféle formáinak kialakulását.

A kötet öt nagy fejezetben tárgyalja a fegyveres kollaboráció franciaországi történetét, felváltva fókuszálva az antibolsevik légió harctéri tevékenységére és a katonai alakulatok megszervezését meghatározó belpolitikai eseményekre. A szerző az első bevezető részben a francia szélsőjobboldal két világháború közötti történetéről nyújt átfogó képet, és külön kitér a francia németbarátság 1930-as évekre visszavezethető gyökereire. A fejezet legnagyobb erőnye, hogy segít megérteni annak az intellektuális közegnek a kialakulását, amely az 1940-es összeomlást követően a náci Németországgal kötött szoros szövetségben, sőt a közös fegyveres küzdelemben látta Franciaország túlélésének és későbbi felemelkedésének a zálogát.

Az előzmények bemutatását követően Bene Krisztián az antibolsevik légió megszervezésének történetével foglalkozik. Ez a fejezet megvilágítja, hogy a politikai háttérküzdelmek milyen hatást gyakoroltak a mozgósítás lebonyolítására és miként határozta meg az alakulatban szolgálok társadalmi hátterét. A szerző itt igen meggyőzően bizonyítja, hogy az egyes csoportok közötti ellentétek miként váltak az egész háború alatt fennmaradó feszültségek forrásaivá és ezek a törésvonalak hogyan befolyásolták az egység harcértékét. Bepillantást kapunk továbbá abba, hogy az 1940 után megerősödő szélsőjobboldali pártok milyen politikai manőverekkel próbáltak minél kedvezőbb pozíciót kiharcolni a német szövetségeseiknél és ezzel párhuzamosan hogyan igyekeztek háttérbe szorítani riválisait.